

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

VUOSIKERTOMUS 1988

KALEVANKATU 12 - 00100 HELSINKI

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

HALLITUS 1986 - 1988:

PUHEENJOHTAJA	ILKKA SUOMINEN, VALTIOT.MAIST.
VARAPUHEENJOHTAJA	LEO HIRVONEN, PROF.
JÄSENET	KALERVO ERIKSSON, FIL.TRI (25.1.1987 asti)
	KALERVO KIIANMAA, FIL.TRI (8.4.1987 alkaen)
	HEIKKI KOSKI, HALLINTOT.TRI
	KARI LAGERSPETZ, PROF.
	KARI POIKOLAINEN, LÄÄKET. JA KIR. TRI
	TAPANI PUROLA, PROF.
	USKO PUUSTINEN, OSASTOPÄÄLLIKKÖ
	JOHAN VON WRIGHT, PROF.

TYÖVALIOKUNTA 1986 - 1988:

PUHEENJOHTAJA	LEO HIRVONEN, PROF.
	KARI LAGERSPETZ, PROF.
	KARI POIKOLAINEN, LÄÄKET. JA KIR. TRI
	JOHAN VON WRIGHT, PROF.
ASIAANTUNTIJAT	KALERVO KIIANMAA, FIL.TRI
	JUSSI SIMPURA, VALTIOT.TRI
RAHAVARAINHOITAJA:	BERTIL ROSLIN, VALTIOT.TRI
SIHTEERI JA TUTKIMUSJOHTAJA:	
	KLAUS MÄKELÄ, VALTIOT.TRI

SISÄLLYSLUETTELO

Yleiskatsaus.....	1
Hallinto.....	3
Tutkimustoiminta.....	5
Apurahat.....	18
Varsinaiset apurahat.....	18
Tutkimussopimusapurahat.....	21
Muu toiminta.....	22
Muu toiminta kotimaassa.....	22
Kansainvälinen yhteistyö.....	22
Talous.....	27
Säätiön toimintaan liittyvät julkaisut.....	28

Y l e i s k a t s a u s

Suomessa alkoholipolitiikka on ollut suhteellisen tiukkaa, kun taas arkielämässä suhtaudutaan juopumukseen varsin suvaitsevasti. Välimeren maiden arkielämään sitä vastoin on kudottu alkoholinkäytön monimuotoinen sosiaalinen kontrolli. Alkoholinkäytön virallisen ja epävirallisen kontrollin suhteet ovat siten tärkeä tutkimuskohde. Yksi epävirallisen valvonnan muoto on perheen sisäinen kontrolli. Kertomusvuonna säätiön sarjassa julkaistiin Marja Holmilan monografia, joka käsittelee nuorten avioparien alkoholinkäytön keskinäistä sääätelyä. Suomessa alkoholinkäytön arkisääätely kuuluu enimmäkseen naisille. Joka toinen mies mutta vain joka kymmenes nainen sanoi puolison pyrkineen rajoittamaan hänen juomistaan. Miehet eivät myöskään säätele toistensa juomista, vaan juominen on nimenomaan irrottautumista arjen ja naisten maailman pikkumaisuuksista. Epävirallinen sääätely jää perheen sisäiseksi: vaimo moittii ja mies juo.

Kertomusvuoden aikana kaksi hanketta eteni esitutkimuksesta sopimusprojektiksi. Satu Apon projekti hakee suomalaiselle kulttuurille ominaisten jäsennystapojen taustaa kansanperinneaineistoista. Tämäkin tutkimus valottaa myös sukupuolten työnjakoa, sillä alkoholin asemaa käsitellään erikseen miesten ja naisten välittämässä perinteen lajeissa. Pirkko Nuolijärven tutkimus taas edustaa uutta sosiolingvistista lähestymistapaa päihdehuollon työntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutukseen.

Suomalaisen juomakulttuurin ominaispiirteitä ta-
voitellaan myös Eeva Pyörälän tutkimuksessa, jossa ver-
taillaan espanjalaisten ja suomalaisten nuorten aikuis-
ten tapaa juoda ja tapaa suhtautua alkoholiin.

Äidin raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vaikutuksia
koskevien projektien sarjaa jatkaa Erja Halmesmäen ja
Olavi Ylikorkalan tutkimus, jossa kartoitetaan sikiö-
vaurioiden syntymekanismeja selvittämällä äidin alkoho-
linkäytön vaikutuksia sikiön hapetukseen, kasvuun ja
endokrinologiaan.

Säätiön kansainvälisten projektien perinnettä jat-
kaa yhteistyössä WHO:n Euroopan aluetoimiston kanssa
käynnistetty kahdeksan maan yhteistutkimus AA-liikkees-
tä.

AA on monessa suhteessa ainutlaatuinen sosiaalinen
liike. Vaikka AA toimii maailmanlaajuisesti ja vaikka
siihen kuuluu miljoonia jäseniä, siinä ei ole käskeyval-
tasuhteita eikä byrokraattista organisaatiota. Jokainen
ryhmä toimii täysin itsenäisesti. AA:n toipumishjelma
sopii monimuotoisesti ja joustavasti erilaisiin elämän-
tilanteisiin ja kulttuureihin. AA on kyennyt säilyttä-
mään taloudellisen riippumattomuutensa ja itsenäisyy-
tensä suhteessa viranomaisiin ja ammattiasiantuntijoi-
hin. Se on myös onnistunut viemään läpi laajamittaista
kustannustoimintaa ilman että liikkeen sisäinen rakenne
olisi muuttunut byrokraattiseksi.

Sama selkeän ohjelman ja joustavuuden yhdistelmä
on tunnusomaista AA:lle kansainvälisenä liikkeenä. Vaik-
ka ohjelma on kaikkialla sama, AA:n toiminta on hyvin
monimuotoista ja vaihtelee maasta toiseen. Toimintamu-
doiltaan ja organisoitumistavoiltaan AA:ta voi myös
pitää niin sanottujen uusien sosiaalisten liikkeiden
edelläkävijöinä. Vertaileva tutkimus AA:sta on siten
kiinnostava sekä alkoholihaittojen säätelyn että sosi-
aalisten liikkeiden tutkimisen kannalta.

Ilkka Armisen sopimustutkimus AA-elämäntarinoista on osa kansainvälistä AA-projektia.

Alkoholitutkimussäätiö on pitkään ollut tiivissä yhteistyössä Berkeleyssä toimivien tutkimusyksiköiden Alcohol Research Group ja Prevention Research Centre kanssa. Kertomusvuonna yhteistyötä vahvistettiin solmimalla sopimus tutkijanvaihdosta säätiön ja näiden kahden yksikön kesken. Sopimus solmittiin säätiön ja Yhdysvaltain liittovaltion alkoholihallintoyksikön NIAAA:n yhteistoimintaohjelman puitteissa.

H a l l i n t o

Hallituksen kokoonpano oli kertomusvuonna, joka oli kolmivuotiskauden 1986-1988 viimeinen, seuraava: sosiaali- ja terveysministeriön nimittämät jäsenet: prof. Leo Hirvonen, prof. Tapani Purola ja osastopääll. Usko Puustinen; opetusministeriön nimittämät jäsenet: dos. Kari Poikolainen ja prof. Johan von Wright; Alkon hallintoneuvoston nimittämät jäsenet: tri Kalervo Kiianmaa, tri Heikki Koski, prof. Kari Lagerspetz ja puheenjohtaja Ilkka Suominen. Hallituksen puheenjohtajana on ollut Suominen ja varapuheenjohtajana Hirvonen.

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet hallituksen jäsenet Hirvonen, Lagerspetz, Poikolainen ja von Wright. Puheenjohtajana on ollut Hirvonen. Asiantuntijoina olivat dos. Kalervo Kiianmaa ja dos. Jussi Simpura; rahavarainhoitajana toimi johtaja Bertil Roslin ja tutkimusjohtaja-sihteerinä Klaus Mäkelä. Tilintarkastajat olivat pääjohtaja Esko Niskanen (varalla KTM Pertti Tuomala) ja apulaisosastopäällikkö Pekka Pitsinki (varalla toimistopäällikkö Raimo Ikonen).

Hallitus kokoontui kaksi kertaa ja työvaliokunta seitsemän kertaa.

Säätiön työvaliokunta on asettanut tukiryhmiä joidenkin laajojen projektien tukemiseksi.

Päihdehuollon asiakkaan hoitosuunnitelma ja sen toteutuminen -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: apulaisprof. Kai Sievers (puheenjohtaja), prof. Matti Hakama, VTT Lasse Murto, dos. Klaus Mäkelä sekä projektin tutkijat Rauno Mäkelä ja Anja Sirén.

Valtio ja alkoholiehtoisten hoitopalvelujen kehitys 1950-1980 -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: prof. Erik Allardt (puheenjohtaja), tri Heikki Koski, tri Matti Mikkola, prof. Jorma Sipilä ja VTK Jukka-Pekka Takala (projektin tutkija).

Nuorisoryhmät ja alkoholi -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: tri Katarina Eskola (puheenjohtaja), prof. Erik Allardt, VTK Tommi Hoikkala (projektin tutkija), VTL Juha Partanen ja LKT Vappu Taipale.

Huumausaineiden käyttö Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: ylitarkastaja Matti Bäckman, apulaisprof. Ari Haavio, VTM Pekka Hakkarainen (projektin tutkija), erikoistutkija Risto Jaakkola (puheenjohtaja), ylitarkastaja Yrjö Nuorvala ja apulaisprof. Hannu Uusitalo.

Kroonisten alkoholistien kognitiiviset toiminnot -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: VTL Anja Koski-Jännes, huoltolan johtaja Reijo Malila, yliassistentti Eero Ropo, YTK Pekka Saarnio (projektin tutkija) ja vt. prof. Georg Walls (puheenjohtaja).

Addiktiot ja itsesäätely -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: ylilääkäri Paavo Koistinen, VTL Anja Koski-Jännes (projektin tutkija), dos. Klaus Mäkelä (puheenjohtaja), ylitarkastaja Yrjö Nuorvala, prof. Mikko Salaspuro ja prof. Johan von Wright.

Pohjoismaiden ravintoloiden sosiaalhistoria -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: prof. Risto Alapuro, vt. prof. Risto Eräsaari (puheenjohtaja), VTK Ilpo Koskikallio (projektin tutkija) ja vt. prof. Matti Viikari.

Päihdehuollon ammattityön teoriat ja käytännöt -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: VTK Juhani Lehto (projektin tutkija), prof. Tapani Purola, dos. Jussi Simpura ja OTL Hannu Takala.

Alkoholi televisiossa -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: tri Katarina Eskola, VTK Marjatta Montonen (projektin tutkija), VTL Juha Partanen (puheenjohtaja) ja prof. Osmo A. Wiio.

Alkoholismista toipuminen ja elämänhallinta -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: apulaisprof. Esko Koskenvesa, YTM Jorma Niemelä (projektin tutkija), apulaisprof. Markku Ojanen ja prof. Jorma Sipilä (puheenjohtaja).

T u t k i m u s t o i m i n t a

Säätiön ohjelmaan sisältyvät tutkimussopimukset ovat kehittyneet seuraavasti:

074 Päihdehuollon asiakkaan hoitosuunnitelma ja sen toteutuminen. Tutkimus on saatettu loppuun. Tutkimuksen tuloksia ja kokemuksia arvioidaan kahdessa

yhteenvedoartikkelissa vuonna 1989. Tutkijat: Anja Sirén ja Rauno Mäkelä, Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitos.

- 079 Keskiolutmarssi. Tutkimuksessa kartoitettiin syyskuussa 1980 järjestetyn ns. keskiolutmarssin ja siihen osallistuneiden taustaa ja tavoitteita. Käsikirjoitus on viimeistelyvaiheessa. Tutkija: Hannu Mäkinen, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- 089 Valtio ja alkoholiehtoisten hoitopalvelujen kehitys 1950-1980. Projektin viimeisiä aineistoja on valmisteltu julkaistavaksi, ja hanke päättyy vuoden 1989 alussa. Tutkija: Jukka-Pekka Takala, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- 092 Äidin alkoholinkäyttö ja lapsen terveys ja kehitys. Tässä epidemiologisessa väestötutkimuksessa on analysoitu äidin alkoholinkäytön vaikutusta lapsen syntymämittoihin sekä obstetristen ja perinataalisten poikkeavuuksien esiintyvyyteen. Tutkimus on päättynyt ja julkaistu monografiaväitöskirjana joulukuussa 1988. Tutkija: Kalle Romanov, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos.
- 093 Nuorisoryhmät ja alkoholi. Tutkimus eritteli nuorten toimintaan, mm. alkoholin käyttöön liittyvien eri yhteiskunnallisten agenttien tuottamia kulttuurisia puhetapoja. Hanke päättyi kertomusvuonna valmistuneeseen sosiologian lisensiaattityöhön "Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen" Helsingin yliopistossa. Tutkija: Tommi Hoikkala, Suomen Akatemia.

- 102 Maatalouskysymys ja alkoholin tuotanto. Tutkimus on valmistunut. Loppuraportti, väitöskirja "Agricultural Alcohol and Social Change in the Third World" julkaistaan Alkoholitutkimussäätiön sarjassa. Tutkija: Timo Kortteinen, Helsingin yliopiston sosiologian laitos.
- 105 Huumausaineiden käyttö Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla. Tutkimustyö on ollut keskeytyksissä elokuuhun saakka henkilökohtaisen apurahan käyttämisen osalta. Loppuvuosi on valmisteltu tutkimusraporttia huumausaineiden käytön kehityspiirteistä Suomessa. Tutkimussopimus päättyy vuoden 1989 tammikuussa. Tutkija: Pekka Hakkarainen, Turun yliopiston politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitos.
- 109 International Youth Project (IYP). Projektissa on selvitetty nuorten alkoholin käytön laajuutta ja luonnetta sekä erityisesti sen yhteiskunnallisia kytkentöjä erityyppisissä yhteiskunnissa. Yhteyksiä on otettu maihin, joissa on tiedetty olevan käytettävissä valmiita aineistoja ja aiheesta kiinnostuneita tutkijoita. Tavoitteena oli saada projektiin mukaan sekä kehittyneiden teollisuusmaiden, keskitetyn talousjärjestelmän maiden ja kehitysmaiden edustajia että eri maanosien ja kulttuurien edustajia, jotta vertailuasetelmaa voitaisiin käyttää mahdollisimman tehokkaasti hyväksi. 27 maata on vahvistanut halukkuutensa osallistua projektiin. Säätiö on solminut projektia koskevan yhteistyösopimuksen Maailman terveysjärjestön kanssa. Kertomusvuoden aikana viimeisteltiin kansallisia raportteja. Projektin koordinoija: Salme Ahlström, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 112 Kulttuurinen alkoholismiteoria ja keskiluokan naiset. Tutkimuksessa hahmotettiin erityisesti keskiluokkaisia jäsenyksiä suhteessa ravintoloihin ja alkoholiin yleensä; lisäksi tarkasteltiin eroja ja yhtäläisyyksiä naisten ja miesten kesken. Tutkimus on viety loppuun ja esitetty lisensointityönä Helsingin yliopistossa. Tutkija: Eija Ahola, Alkoholitutkimussäätiö.
- 113 Alkoholistiäitien lasten kasvu ja kehitys. Tutkimus kartoittaa alkoholia raskauden aikana käyttäneiden äitien lasten kasvua ja kehitystä ensimmäisten elinvuosien aikana (4, 6, 12, 18 ja 24 kk:n iässä). Tutkimus tähtää kehityshäiriöiden varhaisdiagnostiikkaan ja kuntoutukseen. Tutkimusaineisto käsittää 80 lasta, joiden äidit ovat käyttäneet alkoholia raskauden aikana. Nämä äidit ovat raskauden aikana olleet erityisäitiyspoliklinikan hoidossa Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Kontrolliryhmässä on ei alkoholia käyttäneiden äitien lapsia (I kontrolliryhmä) ja vastasyntyneisyyskauden hapenpuutteelle altistuneita lapsia (II kontrolliryhmä). Kliiniset tutkimukset ovat loppuneet kesäkuussa 1988. Tutkimuksen raportointivaihe on meneillään. Tutkijat: Marja-Liisa Granström, Ilona Autti-Rämö, Leena Hilakivi ja Marit Korkman, Lastenlinnan sairaala.
- 114 Mies, nainen ja alkoholi suomalaisissa kulttuurituotteissa 1955-85. Tutkimus on päättynyt, ja siitä on julkaistu vuosien 1955 ja 1985 aikakauslehtien mainintoja käsittelevä artikkeli. Aiheeseen liittyvää materiaalia tullaan myöhemmin julkaisemaan myös tutkijan väitöskirjassa "Sukupuoli merkitystaisteluna". Tutkija: Risto Heiskala, Suomen Akatemia.

- 115 Nuorten aikuisten alkoholinkäyttötottumukset pitkittäistutkimuksen valossa. Aineiston analyysi on alkoholinkäytön osalta saatu päätökseen. Tulokset osoittivat, että 95 % 26-vuotiaista naisista ja miehistä käytti alkoholia ja että käyttötottumukset olivat muotoutuneet yleensä jo 18 vuoden ikään mennessä. Naisissa oli satunnaisesti käyttäviä ja viininjuojia enemmän kuin miehissä, jotka suosivat enemmän olutta ja väkeviä alkoholivalmisteita. Miehet olivat aloittaneet alkoholinkäytön nuorempina kuin naiset, ja he olivat joutuneet alkoholin takia enemmän erilaisiin hankaluuksiin. Yli neljäsosalla haastatelluista miehistä (41/150) alkoholinkäyttö oli saavuttanut ongelmakäytöksi määriteltävän asteen (naisista (1/142)). He olivat olleet lapsena aggressiivisempia, rauhattomampia ja neuroottisempia sekä sopeutuneet murrosiässä kouluun huonommin kuin muut miehet. Heidän vanhemmillaan oli enemmän alkoholin runsasta käyttöä, ja kodin kasvatusilmapiiri oli välinpitämättömämpi kuin muiden. Viiniä suosivat miehet ja naiset olivat lapsuudesta lähtien sosiaalisesti myönteisempiä ja heidän alkoholinkäyttönsä oli kontrolloidumpaa kuin muita alkoholivalmisteita suosivien. Tutkija: Lea Pulkkinen, Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- 116 Kroonisten alkoholistien kognitiiviset toiminnat. Tutkimus käynnistettiin vuoden 1987 alussa. Siinä selvitetään kokeellisesti alkoholistien kognitiivisia toimintoja. Aineistonkeruu aloitettiin elokuussa 1987 ja se saatiin valmiiksi toukokuussa 1988. Tutkimusraportin kirjoitustyö on meneillään. Tutkija: Pekka Saarnio, Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos.

- 117 Alkoholin vaikutus testosteronin tuotantoon. Alkoholin on havaittu estävän tärkeimmän miessukupuushormonin, testosteronin tuotantoa. Tutkimus selvittää alkoholin kerta-annoksen vaikutuksia rotasta eristetyissä, testosteronia tuottavissa solusysteemeissä. Tutkimus on kohdistunut soluviljelyolosuhteisiin, joissa tämä alkoholin vaikutus on saatu poistettua. Varsinkin mitokondrioiden aineenvaihdunnassa tapahtuvilla muutoksilla näyttää olevan tärkeä osuus. On myös pyritty selvittämään, missä yhteydessä tämä soluviljelyolosuhteissa havaittu estomekanismi on koe-eläimelle annetun alkoholin vaikutusmekanismin, ja tämän vaikutusmekanismin siirtymistä eristettyihin soluihin. Tutkija: Arto Orpana, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Kliinisen kemian laitos.
- 118 Päihdepalvelututkimus. Kolmella Etelä-Suomen kaupunkipaikkakunnalla tutkitaan sitä, miten päihdetapauksia kohdellaan eri huolto-, hoito- ja kontrollijärjestelmissä ja mikä on eri toimintajärjestelmien välinen työnjako. Tutkimuksessa selvitetään myös päihdetapausten aiheuttama kokonaisrasitus toimintajärjestelmille. Tutkimukseen sisältyy myös historiallinen näkökulma, ja tarkoituksena on kuvata päihdeongelmien luonnetta koskevien käsitysten muutosta ja sen heijastumista toimintajärjestelmiin sodanjälkeisenä aikana. Tutkimusaineiston keruuta jatkettiin vuonna 1988, jolloin tehtiin mm. viikon mittainen päihdetapauskasvu tutkimuspaikkakunnilla. Vastaava tutkija: Jussi Simpura, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, tutkimusryhmään kuuluvat Marja Holmila, Sirkka-Liisa Säilä ja Esa Österberg, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 119 Asetaldehydi ja proteiinimodifikaatio. Alkoholis-
tien lipoproteiineja seurattiin katkaisun aikana.
Apolipoproteiini B:tä sisältävien lipoproteiinien
(VLDL, IDL ja LDL) partikkelimäärissä ja kemial-
lisessa kompositiossa havaittiin katkaisun alussa
merkittäviä eroja kontrollihenkilöihin verrattuna,
ja katkaisun aikana nämä erot alkoivat nopeasti
tasoittua. Asetaldehydimodifikaation vaikutusta
apoB-lipoproteiineihin selvitettiin kokeellisesti
vapaaehtoisissa koehenkilöissä, ja todettiin ase-
taldehydimodifioidun VLDL:n konversion IDL:ksi ja
LDL:ksi muuttuneen. Tutkimukset alkoholinkäytön ja
asetaldehydin vaikutuksesta apoB-lipoproteiinien
yksityiskohtaiseen metaboliaan jatkuvat. Tutkijat:
Kari Kervinen ja Antero Kesäniemi, Oulun yliopis-
tollinen keskussairaala, II sisätautien klinikka.
- 120 Addiktiot ja itsesääätely. Projektin tavoitteena on
selvittää, missä määrin juomisen itsesääätelyä voi-
daan kehittää kognitiivis-behavioraalisin menetel-
min eriasteisesti alkoholisoituneissa populaatiois-
sa. Järvenpään sosiaalisairaalan osaprojektissa
kokeillaan kognitiivis-behavioraalista retkahduksen
ehkäisyohjelmaa laitostekstissä. Sen tuloksia
verrataan sosiaalisairaalassa muuten annettavaan
hoitoon. Kuluneen vuoden aikana on tehty seuranta
tutkimukseen osallistuneista ja analysoitu tähän
mennessä saatuja tuloksia. Hämeenlinnan osaprojek-
tissa, jossa kokeillaan kahta erityyppistä mini-
interventiota, kohteena ovat lievemmin ongelmaiset
alkoholinkäyttäjät. Kokeilun yksivuotisseuranta-
tiedot koottiin kuluneen vuoden aikana ja tuloksia
analysoitiin. Tutkija: Anja Koski-Jännes, Sosiaal-
lihallitus ja Alkoholitutkimussäätiö.

- 121 Pohjoismaiden ravintoloiden sosiaalhistoria - ravintoloiden ja ravintolaelinkeinon kehitys ja yhteiskunnallinen merkitys eri Pohjoismaissa 1980-luvulta 1980-luvulle. Suomen osalta kieltoain jälkeisen ajan kehitystä kuvaava materiaali on valmis ja tältä osin tutkimus on analysointivaiheessa. Myös muiden Pohjoismaiden osalta toisen maailmansodan jälkeistä aikaa koskeva materiaali on kerätty. Ruotsin, Norjan ja Islannin vuosisadan vaihteen kehitystä valottavan materiaalin keruu on lykkääntynyt pohjoismaisen rahoituksen viivästymisen johdosta. Projektin tämän osan rahoitus on nyt kuitenkin selvinnyt ja se suoritetaan vuoden 1989 alkupuolen aikana. Tutkija: Ilpo Koskikallio, Alkoholitutkimussäätiö.
- 122 Alkoholi ja dolikolit. Alkoholin vaikutuksesta virtsan dolikoleihin on vuonna 1988 valmistunut väitöskirja (Risto Roine: Urinary dolichols as biological markers of alcoholism). Väitöskirjan tärkeimmät havainnot olivat seuraavat: 1. Virtsan dolikolipitoisuudet ovat alkoholisteilla korkeampia kuin kontrolleilla. 2. Kohonnut virtsan dolikolipitoisuus on herkempi alkoholin suurkulutuksen osoitin kuin veren gamma-GT, ASAT tai ALAT. 3. Yli vuorokauden jatkuva runsas juominen kohottaa merkittävästi virtsan dolikolitasoa. 4. Kohtuu juomisella - 60 g päivässä 10 päivän ajan - ei ole vaikutusta virtsan dolikoleihin. 5. Kohonnut virtsan dolikoli palautuu normaaliksi 5 vuorokaudessa juomisen loputtua. 6. Alkoholin käytön lisäksi virtsan dolikolit kohoavat vaikeissa bakteeri-infektioissa, syöpäsairauksissa sekä graviditeetin yhteydessä. 7. Kohonnut virtsan dolikolipitoisuus on uusi laboratorioparametri alkoholismin toteamisessa ja hoidon seuraamisessa. Epäspesifisyytensä tähden se

ei kuitenkaan voi korvata muita laboratorio-osoit-
timia.

Lisäksi vuoden 1988 aikana on tutkittu alkoholin vaikutusta veren dolikoleihin. Alkoholisteilla on veren dolikolipitoisuus korkeampi kuin ei-alkoholisteilla. Alkoholin käytön loppumisen jälkeen dolikolit pysyvät veressä kauemmin koholla kuin virtsassa. Veren dolikolit eivät kohoa merkittävästi rajun viikonloppujuomisen yhteydessä. Kohutuullinen alkoholin käyttö - 60 g päivässä 10 päivän ajan - ei myöskään kohota merkittävästi veren dolikolipitoisuutta. Tutkijat: Mikko Salaspuro ja Risto Roine, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Alkoholisairauksien tutkimusyksikkö.

- 123 Päihdehuollon ammattityön teoriat ja käytännöt. Tutkimuksessa pyritään jäsentämään lääkärin, sosiaalityöntekijän ja poliisin avoimuuden ammattityössä soveltamia työorientaatioita ja tietopohjaa suhteessa asiakkaissa ilmenevään juoppouteen. Tutkimuksen empiirinen osa kohdistuu kolmen kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä poliisin yksiköihin sekä tutkittavien ammattiryhmien koulutukseen. Vuonna 1988 on käynnistetty haastattelut ja havainnointi sekä paikkakuntien päihdepalveluja kuvaavan muun aineiston analysointi. Tutkija: Juhani Lehto, Alkoholitutkimussäätiö.
- 125 Alkoholin kulttuuriset merkitykset suomalaisen kansanperinteen mukaan. Tutkimuksessa tarkastellaan agraarikulttuuriin palautuvaa "perinteistä juomista" analysoimalla erityyppisiä folkloreaineistoja 1700 - 1900-luvuilta. Pääkohteena ovat käyttäjien alkoholikäsitykset, kognitiiviset kulttuuriset mallit. Näiden ymmärtämiseksi on laadittu kuvaus alkoholin asemasta suomalaisessa kansankulttuurissa

käyttären hyväksi folkloristisia ja etnografisia tutkimuksia sekä ns. kansanelämän kuvauksia (Häyhä, Kivi, Raussi, Warelius). Materiaalin kokoamista arkistoista on jatkettu. Tutkija: Satu Apo, Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos.

- 126 Alkoholi televisiossa - tutkimus vastaanotosta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten herkästi dramatisoitujen televisio-ohjelmien alkoholisisältö nousee esiin ohjelmia katseltaessa sekä millaisia reaktioita ja tulkintoja se herättää katsojissa. Empiirinen aineisto on pääosin - katsojien kirjoitukset ja ryhmäkeskustelut - kerätty kertomusvuoden aikana, haastatteluja jatketaan vuonna 1989. Ohjelmien ja alkoholisisällön vastaanoton analyysi jatkuu. Tutkija: Marjatta Montonen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 127 Alkoholismista toipuminen ja elämänhallinta - empiirisenä esimerkkinä kristillinen kääntymys. Teoreettisessa osassa hahmotetaan tutkimusteemalle adekvaattia ihmiskuvaa ja -käsitystä. Empiirisessä osassa tarkastellaan kristillistä kääntymystä toipumisen, raitistumisen ja elämänhallinnan saavuttamisen lähtökohtana. Tutkimuksessa on haastateltu 34 uskonratkaisun kautta raitistunutta, sosiaaliselta asemaltaan ja elämänhistorialtaan hyvin erityyppistä henkilöä. Tutkija: Jorma Niemelä, Alkoholitutkimussäätiö.
- 128 Päihdehuollon työntekijöiden ja asiakkaiden kommunikaatiotilanteet. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaiseksi ja millä ehdoin päihdehuollon työntekijän ja asiakkaan välinen kielellinen interaktio rakentuu ja missä määrin keskustelijoiden ennalta määrätyt roolit ja asema vaikuttavat

keskustelussa. Tutkimus käynnistettiin vuoden 1988 aikana. Tuolloin nauhoitettu esitutkimusaineisto käsittää yhden kaupungin sosiaalitoimiston toimeentulotukikeskusteluja ja A-klinikan terapiakeskusteluja, joiden analysointi on aloitettu. Esitutkimuksen aineiston analyysin avulla pyritään löytämään vuonna 1989 kerättävän varsinaisen aineiston, päihdehuollon toimeentulotukikeskustelujen, (sosio)lingvistisesti kiintoisat painopisteet. Tutkija: Pirkko Nuolijärvi, Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- 129 Alkoholin vaikutus aivojen estäviin välittäjiin. Suurin osa hypnooteista ja anksiolyyteista vaikuttavat aivoissa ns. GABA-reseptori-kloridikanava kompleksiin. GABA on reseptorin normaaliligandi ja sen sitoutuessa reseptoriinsa lisääntyy kloridiliikkuvuus hermosolun kalvon läpi. Tämä johtaa siihen, että Na⁺ virtojen aiheuttamat jännitemuutokset estyvät. Työssä on tutkittu sitä mahdollisuutta että alkoholi myös vaikuttaisi em. kompleksiin. Tästä on ristiriitaisia havaintoja kirjallisuudessa. Tarkoituksena on myös tutkia eroavuuksia tässä järjestelmässä alkoholiherkkien ja epäherkkien rottien välillä. Työn ensimmäisenä vuonna on ajettu sisään sekä radioisotooppisia että fluorometrisiä menetelmiä kloridivirtauksien mittaamiseen. Käytössä olevia menetelmiä on voitu parantaa estämällä muiden kuljetusjärjestelmien kautta tapahtuvia kloridivirtauksia spesifisten inhibiittoreiden avulla ja siten on saatu esille GABA-reseptori-kloridikanavan kautta tapahtuvia virtauksia. Näiden menetelmien avulla saatujen tulosten avulla voidaan selittää suurelta osin kirjallisuudessa esiintyvät ristiriidat. Työ on tehty viljelyllä pikkuaivojen jyvässoluilla sekä aivojen

kalvopreparaateilla. Rahoituksen loppumisen vuoksi tehdyllä työllä tulee olemaan ainostaan metodologista mielenkiintoa jollekin, jolla on kiinnostusta ja resursseja tämäntyypistä työtä tehdä. Tutkijat: Karl Åkerman ja Ann Christine Engblom, Åbo Akademin biokemian laitos.

- 130 Kansainvälinen AA-projekti (International Collaborative Study of Alcoholics Anonymous, ICSAA). Projektiin osallistuu kahdeksan maata (Islanti, Itävalta, Meksiko, Puola, Ruotsi, Suomi, Sveitsi, Yhdysvallat). Alkoholitutkimussäätiö ja Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetoimisto ovat solmineet projektia koskevan sopimuksen. Projektin ensimmäinen työkokous pidettiin Helsingissä elokuussa 1988. Kokouksessa sovittiin projektin tavoitteista ja hyväksyttiin yksityiskohtaiset aineiston keruun suuntaviivat. Klaus Mäkelä valittiin projektin johtajaksi.
- Projektin tavoitteena on 1. tarjota vertaileva analyysi AA:sta kansainvälisenä sosiaalisena liikkeenä; 2. päästä ymmärtämään miten AA:n ohjelma saa kaikupohjaa eri kulttuureissa; 3. tutkia miten AA:n toimintamuodot sovitetaan erilaisiin kulttuurisiin ja oikeudellisiin ympäristöihin.
- Kansalliset projektit jakautuvat kolmeen osaan: 1. tilastollinen ja historiallinen kuvaus AA-liikkeestä kussakin maassa, 2. kyselytutkimus AA-ryhmien toiminnasta, AA-palavereista ja mahdollisesti myös yksittäisistä jäsenistä, 3. eri maissa kerättyjen AA-elämäntarinoiden vertaileva analyysi.
- Projektin seuraava työkokous pidetään Puolassa lokakuussa 1989. Tutkijat: Klaus Mäkelä ja Ilkka Arminen, Alkoholitutkimussäätiö sekä Pia Rosenqvist, Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta.

- 131 Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Tutkimuksessa vertaillaan haastatteluaiaineiston avulla sitä, miten kahden alkoholioloiltaan ja juomatavoiltaan hyvin erilaisen maan, Suomen ja Espanjan, nuoret aikuiset jäsentävät juomis- ja päihtymiskokemuksiaan ja minkä luokitusten varassa he kohtaavat omassa kulttuurissaan alkoholijuomien käytön. Tutkimuksen kohteena on yhteiskunnallisesti paikannetun ryhmän, kauppaoppilaiden, tapa kuvata alkoholijuomien käyttöön liittyvää todellisuutta nyky-Suomessa ja nyky-Espanjassa. Haastatteluaiaineisto on kerätty. Tutkimus etenee vuonna 1989 aineiston käsittelyn kautta analyysivaiheeseen. Tutkija: Eeva Pyörälä, Alkoholitutkimussäätiö.
- 132 AA-stooreista AA-liikkeeseen kognitiivisen rakenteen kantajana. Tutkimus on aineistonkeruu- ja suunnitteluvaiheessa. Vuoden aikana on tarkoitus kerätä Espoon alueella 50-60 aineiston keruukriteerit täyttävää AA-elämäntarinaa. Haastateltaviksi valitaan 40-50 -vuotiaita miehiä ja naisia, joiden juomauran laatu ja raittiuden kesto eroavat toisistaan. Rinnakkaiset tutkimushankkeet ovat samanaikaisesti käynnistymässä Puolassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa. Kansainvälistä yhteistyötä varten vuoden kuluessa laaditaan tarkemmat aineiston keruun ja analyysin suuntaviivat. Tutkija: Ilkka Arminen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 133 Äidin alkoholismin vaikutus sikiön hapetukseen, kasvun säätelyyn ja endokrinologiaan. Äidin raskaudenaikaisen alkoholismin tiedetään aiheuttavan sikiövaurioita. Tässä tutkimuksessa selvitetään alkoholin aiheuttamien sikiövaurioiden syntymekanismia tutkimalla äidin alkoholinkäytön vaikutusta sikiön hapetukseen, kasvuun ja endokrinologiaan.

Tutkimus alkaa tammikuussa 1989. Tutkijat: Erja Halmesmäki ja Olavi Ylikorkala, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Naistenklinikka.

A p u r a h a t

Vuoden aikana maksettiin apurahoja seuraavasti: aikaisempiin päätöksiin perustuvat tutkimussopimusapurahat 622.923 markkaa, vuoden aikana myönnetyt ja maksetut tutkimussopimusapurahat 255.119 markkaa sekä vuoden aikana myönnetyt ja maksetut varsinaiset apurahat 632.-270 markkaa. Valtaosa apurahoista myönnettiin syksyllä tapahtuneen haun perusteella. Tällöin käsiteltiin 52 hakemusta, ja apuraha myönnettiin 28 hakijalle. Hakemusten yhteissumma oli 3.385.920 markkaa.

Varsinaiset apurahat

fil.maist. Eija Ahola 10.000 mk:

Keskiluokan naiset ja miehet ja alkoholi

Lääket.lis. Iikka Antti-Poika 3.000 mk:

Alkoholi ja tapaturmat

Lääket.lis. Ilona Autti-Rämö 30.000 mk:

Intrauteriinisen alkoholiaaltistuksen vaikutus lapsen kehitykseen

Lääket.lis. Rauno Heikkinen, dos. Simo Näyhä ja lääket.

ja kir.tri Onni Kari-Koskinen 22.000 mk:

Seitsemännen päivän adventistien kuolleisuus Suomessa

Valtiot.kand. Nils Holmberg 38.608 mk (Heikki Wariksen apuraha):

Kognitiiviset hoito-ohjelmat ja psykologiset muutokset alkoholiongelmaisilla

Apul.prof. Timo Järvillehto 26.000 mk:

Alkoholi ja aivotoiminta

Dos. Jaakko Kaprio, lääket.lis. Kalle Romanov, prof. Richard Rose ja dos. Markku Koskenvuo 50.000 mk:

Perintö- ja ympäristötekijöiden vaikutus alkoholin käyttöön

Lääket.lis. Kari Kervinen 36.000 mk:

Asetaldehydi ja lipoproteiinit

Hallintot.kand. Tapio Kirsi 20.000 mk:

Vastuu ihmisestä työyhteisössä -projektin tulosevaluatio

Lääket.lis. Anne Lamminpää ja dos. Jussi Vilksa 20.000 mk:

Alkoholimyrkytyksiin liittyvät nestetasapainohäiriöt

Lääket.lis. Maija-Liisa Lehtonen 9.750 mk:

Alkoholipsykoosiin sairastuneiden miesten ennuste, seurantatutkimus

Lääket. ja kir.tri Hannu Leinonen, lääket.lis. Pekka Koskinen, lääket.lis. Tiina Mäki ja dos. Kimmo Kontula 43.712 mk:

Alkoholi ja eteisvärinä: mekanismin selvittelyä

Fil.lis. Outi Malminen 8.000 mk:

Antihumala-aineen sitoutuminen hermosoluihin

Valtiot.kand. Johanna Maula 28.000 mk:

Paikallisten alkoholijuomien valmistus Dar es Salaamin alueella, Tansaniassa

Dos. Pertti Panula ja lääket.kand. Matti Airaksinen 30.000 mk:

Alkoholi ja histamiini

Lääket.lis. Ilkka Pieninkeroinen ja lääket.lis. Tiina Telakivi 9.400 mk:

Alkoholin käytön laukaisema epilepsia

Oikeust.kand. Jyrki Raina 20.000 mk:

Päihdeongelmat ja irtisanomissuoja

Prof. Jukka T. Salonen 35.300 mk:

Alkoholin merkitys verenpaine- ja sepelvaltimotaudin sekä sydämen toiminnanvajavuuden synnyssä

Dos. Markku Savolainen, lääket.kand. Minna Hannuksela ja lääket.kand. Soile Seppänen 82.000 mk:

Alkoholi ja HDL-nousun mekanismi

Luonnont.kand. Pekka Sillanaukee ja dos. Timo Koivula 30.000 mk:

Hemoglobiinin asetaldehydiadduktit

Fil.kand. Tomi Taira 40.500 mk:

Gaba, histamiini ja alkoholi

Dos. Matti Välimäki 40.000 mk:

Alkoholi ja naisten sukuhormonit

Tutkimussopimusapurahat

Syksyn hakukierroksen perusteella päätettiin myöntää uusia tutkimussopimusapurahoja vuodeksi 1989 seuraavasti:

Fil.tri Satu Apo 93.500 mk:

Alkoholifolklore

Valtiot.kand. Ilkka Arminen 118.558 mk:

AA-stoorit ja AA-liike

Lääket. ja kir.tri Erja Halmesmäki ja lääket. ja kir.tri Olavi Ylikorkala 120.000 mk:

Äidin alkoholismin vaikutus sikiön hapetukseen, kasvun säätelyyn ja endokrinologiaan

Dos. Pirkko Nuolijärvi 75.966 mk:

Päihdehuollon työntekijöiden ja asiakkaiden kommunikatio sosiolingvistisen keskusteluanalyysin valossa

Valtiot.kand. Eeva Pyörälä 70.512 mk:

Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa

Prof. Mikko Salaspuro 132.400 mk:

Alkoholi ja dolikolit

M u u t o i m i n t a

Muu toiminta kotimaassa

Salme Ahlström oli kertomusvuonna Alkon kirjasto- ja tietopalvelun ohjausryhmän Alkoholitutkimussäätiötä edustava jäsen, Raittiuden ystävät ry:n kirjastotoimikunnan Alkoholitutkimussäätiötä edustava jäsen ja Alkoholipolitiik-lehden toimitusneuvoston puheenjohtaja.

Klaus Mäkelä oli kertomusvuoden ajan alkoholikomitean jäsen, alkoholi- ja huumeneuvoston jäsen, A-klinikkasäätiön valtuuskunnan jäsen, lääkintöhallituksen pysyvä asiantuntija alkoholitutkimuksen alalla, sosiaalihalituksen pysyvä asiantuntija alkoholipolitiikan alueella, Alkoholipolitiikan toimitusneuvoston jäsen, Suomen Akatemian tieteellisen tutkimuksen tietosuoja-aaston jäsen.

Kertomusvuoden aikana säätiön sopimustutkijat esittelivät tuloksiaan lukuisissa esitelmissä kotimaassa.

Kansainvälinen yhteistyö

WHO:n kanssa yhteistyö on jatkunut monella tasolla. Klaus Mäkelä ja Salme Ahlström kuuluvat jäseninä WHO:n asiantuntijaelimeen Expert Advisory Panel on Drug Dependence and Alcohol Problems. Esa Österberg osallistui Bakussa 31.10. - 4.11.1988 järjestettyyn kokoukseen European Symposium on Alcohol Policy. Säätiö ja WHO:n Euroopan aluetoimisto solmivat sopimuksen kansainvälistä AA-projektia koskevasta tutkimuksesta.

Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta (NAD) jatkoi toimintaansa Helsingissä. Suomalaiset jäsenet lautakunnassa vuonna 1988 olivat Elina Haavio-Mannila, Jussi Simpura ja Usko Puustinen; varamiehinä olivat Leo Hirvonen, Kari Poikolainen ja Jarkko Eskola. Lautakunnan puheenjohtajana toimi professori Eckart Kühlnhorn Ruotsista. Pia Rösengvist, Johanna Maula ja Christoffer Tigerstedt ovat toimineet lautakunnan sihteeristön tehtävissä. Lautakunnalla oli kertomusvuonna kolme kokousta.

Lautakunta on kuluneen vuoden aikana toiminut mm. seuraavilla aloilla:

NAD:n asettaman huumausainepolitiikkaa ja oikeusjärjestelmää pohtivan työryhmän toiminta on jatkunut vuonna 1988. Suomesta työryhmään osallistui Juha Partanen. Suunnitteilla olevan tutkimusprojektin kokouksiin osallistui Pekka Hakkarainen ja Tommi Hoikkala.

NAD:n uuden toimintaohjelman laatijaksi palkattiin Christoffer Tigerstedt. Toimintaohjelman käsittely jatkuu vuonna 1989.

NAD käsitteli vuoden aikana aihetta EY, alkoholi ja Pohjoismaat. Tätä varten asetettiin työryhmä, johon Suomesta osallistuu Jussi Simpura. Työryhmä on mm. suunnittelemassa seminaaria em. aiheesta.

NAD:n järjestämät seminaarit vuoden 1988 aikana:

a) Lääkkeiden käyttö (25. - 27.1.1988, Tanska). Suomesta osallistui Pekka Hakkarainen, Ulrica Hägglund, Ilpo Koskikallio ja Elianne Riska.

b) Huumeekulttuurit ja HIV-tartunta (10. - 12.4.1988, Norja). Suomesta osallistui Pekka Hakkarainen, Pekka Heinilä, Heikki Katajisto ja Bengt Lindblom.

c) Alkoholitutkimus kehitysmaissa (8. - 9.8.1988, Norja). Seminaariin osallistui tutkijoita Pohjoismaista, Keski-Euroopasta ja Afrikasta. Suomesta osallistui Timo Kortteinen, Juha Partanen ja Marja-Liisa Swantz.

d) Joka toinen vuosi järjestettävässä alkoholitutkija-seminaarissa käsiteltiin tällä kertaa mm. ravintoloita ja ravintolakulttuuria sekä alkoholinkäytön kontrollia (muodollinen - ei muodollinen). Seminaari pidettiin 27. - 29.9.1988 Maarianhaminassa. Suomesta osallistuivat Salme Ahlström, Juhani Hakala, Marja Holmila, Marita Hyttinen, Ilpo Koskikallio, Heikki Lankinen, Keijo Rahkonen, Jussi Simpura, Kerstin Stenius, Christoffer Tigerstedt, Oili-Helena Ylijoki ja Esa Österberg.

e) Hoitotutkimus ja sen käsitteet (26. - 28.10.1988, Ruotsi). Suomesta osallistuivat Pertti Alasuutari, Marja Holmila ja Anja Koski-Jännes.

NAD on tukenut yksittäisiä tutkijoita ja tutkimusryhmiä ja siten mm. kustantanut kansainvälisen AA-projektin ensimmäisen työkokouksen Suomessa sekä Esa Österbergin ym. tilastoimatonta alkoholinkäyttöä tutkivan työryhmän kokouksen. Kerstin Steniukselle myönnettiin määräraha Minnesota-mallin tutkimista varten.

Pohjoismaiset biologiset alkoholitutkijat (BAR) tapasivat 7. - 9. huhtikuuta 1988 Rungstedgaardissa Tanskassa. Tähän vuosittain pidettävään seminaariin osallistui noin 60 tutkijaa. Säätiön ohjelmaan liittyviä tutkimuksiaan siellä esittelivät Arto Orpana, Risto Roine ja Mikko Salaspuro.

Suomen ja Neuvostoliiton alkoholitutkimusyhteistyötä harjoitettiin sekä tieteellis-tekni- sen yhteistyökomitean sosiologian työryhmän että maiden terveysministeriöiden välisen sopimuksen puitteissa. Sosiologian työryhmän symposioon Dagomysissä 16. - 20.5.1988 osallistuivat Salme Ahlström, Marja Holmila, Klaus Mäkelä ja Jussi Simpura. Työryhmän yhteiskokouksessa päätettiin käynnistää suomalais-neuvostoliittolainen vertaileva tutkimus nuorison alkoholinkäytöstä ja sen sosiaalisesta kontrollista, vastaavina tutkijoina Salme Ahlström ja L.N. Rybakova. B.M. Levin Neuvostoliiton tiedeakatemia-

sosiologian instituutin alkoholitutkimusyksiköstä vieraili Suomessa kesäkuussa.

Säätiön ja NIAAA:n yhteistoimintaohjelman puitteissa säätiö solmi sopimuksen tutkijanvaihdosta kahden Berkeleyssä toimivan tutkimuslaitoksen kanssa (Alcohol Research Group ja Prevention Research Centre). Yhteistyössä NIAAA:n kanssa toteutettavan projektin International Project on Adolescent Drinking (IPAD) koordinaattoreina ovat Salme Ahlström ja Tom Harford (NIAAA).

Klaus Mäkelä toimi Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol -järjestön varapuheenjohtajana ja Esa Österberg hallituksen jäsenenä. Kettil Bruun Societyn vuosittainen kokous pidettiin Berkeleyssä U.S.A.:ssa 5. - 11.6.1988. Salme Ahlström, Timo Alanko, Risto Heiskala, Marja Holmila, Timo Kortteinen, Klaus Mäkelä, Juha Partanen, Kari Poikolainen, Keijo Rahkonen, Sirkka-Liisa Säilä, Jukka-Pekka Takala ja Esa Österberg esittelivät tutkimuksiaan.

Salme Ahlström toimi ICAA:n johtokunnassa, joka kokoontui Oslossa 5. - 6.3.1988. Hän oli myös ICAA:n sektioitten puheenjohtajiston koordinaattorina ja ICAA:n ehdokasasettelukomitean puheenjohtajana. Samoin Salme Ahlström oli kongressin The 35th International Congress on Alcoholism and Drug Dependence kansainvälisen ohjelma-komitean jäsen. Komitea kokoontui Oslossa 3. - 4.3.1988. Salme Ahlström toimi yhdessä Tom Harfordin kanssa ICAA:n epidemiologiasektion puheenjohtajana. Esa Österberg toimi jäsenenä Alcohol Policy -sektion suunnitteluryhmässä.

ICAA järjesti 35th International Congress on Alcoholism and Drug Dependence -kongressin 31.7. - 6.8.1988 Oslossa. Kokoukseen osallistuivat Salme Ahlström, Pekka Hak-

karainen, Leo Hirvonen, Timo Kortteinen, Marjatta Montonen, Eeva Pyörälä, Ossi Rahkonen ja Esa Österberg.

Muista esitelmistä ja kokouksista mainittakoon:

International Study of the Development of Alcohol Treatment Systems (ISDATS) -tutkimushankkeen toimituskunnan työkokous pidettiin 10. - 13.3.1988 Lontoossa. Jukka-Pekka Takala otti siihen osaa ja piti siellä esitelmän.

Commission of the European Communities, Bryssel, ja Laboratoire de Psychologie Differentielle, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Pariisi, järjestivät Pariisissa 11. - 15.3.1988 symposium Current Research on Adolescent Psychology in Europe, jossa Lea Pulkkinen piti esitelmän.

Jukka-Pekka Takala oli Oviedon yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kutsusta Espanjassa ja piti hepatologian jatkokoulutuskurssilla esitelmän 22.4.1988.

Lauri Keso ja Mikko Salaspuro esitelmöivät konferenssissa 1988 RSA Scientific Conference, joka pidettiin Charlestonissa U.S.A.:ssa 1. - 5.6.1988.

Lea Pulkkinen esitelmöi European Association of Personality Psychologyn järjestämässä konferenssi 4th European Conference on Personality, joka pidettiin Tukholmassa 19. - 23.6.1988.

Fourth Congress of the Biomedical Research on Alcoholism pidettiin Kiotossa Japanissa 26.6. - 2.7.1988. Siellä esitelmöivät Lauri Keso, Ulla-Mari Korri ja Päivi Kärkäinen sekä Matti Välimäki ja Risto Pelkonen.

Leena Hilakivi esitelmöi Münchenissä Saksassa 15.-19.8.1988 järjestetyssä XVI Collegium Internationale Neuro-Psychopharmacologicum -kokouksessa.

International Union of Psychologists järjesti 28.8.-3.9.1988 Sydneyssä Australiassa kongressin 24th Congress of Psychology, jossa Lea Pulkkinen piti esitelmän.

Kari Kervinen piti esitelmän Roomassa Italiassa 9.-13.10.1988 järjestetyssä 8th International Symposium on Atherosclerosis -symposiossa.

World Psychiatric Associationin Regional Symposium pidettiin Varsovassa 22. - 25.10.1987. Rauno Mäkelä piti siellä esitelmän.

T a l o u s

Säätiön menot nousivat 2.140.172 markkaan vuonna 1988. Valtaosa, 1.728.335 markkaa, käytettiin tutkimustoimintaan. Kirjojen myynnistä kertyi tuloja 5.356 markkaa. Säätiön menot eivät anna oikeata kuvaa kokonaismenoista, koska Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan Alko suorittaa valtaosan hallintoon liittyvistä kuluista. Säätiön yliopistoille sijoitettujen projektien laitospalkat taas katetaan suurelta osin yliopistojen varoilla.

SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVÄT JULKAISUT

Ahola, Eija: Uusi keskiluokka ja alkoholi. Sosiologian lisensiaattitutkielma. Helsingin yliopisto 1988.

Anderson, Nels: Kulkumiehet - hobojen elämää 20-luvun Amerikassa. A-klinikkasäätiö, Alkoholitutkimussäätiö, sosiaalihalitus: Helsinki 1988.

Antti-Poika, Ilkka: Alcohol intoxication and abuse in injured patients. Commentationes Physico-Mathematicae 91/1988, Dissertationes No 19. The Finnish Society of Sciences and Letter: Helsinki 1988. Väitöskirja.

Antti-Poika, I.; E. Karaharju; E. Vankka and T. Paavilainen: Alcohol-associated femoral head necrosis. *Annales Chirurgiae et Gynaecologiae* 76: 318-322, 1987.

Antti-Poika, I.; E. Karaharju; R. Roine and M. Salaspuuro: Intervention of heavy drinking - a prospective and controlled study of 438 consecutive injured male patients. *Alcohol and Alcoholism* 23: 115-121, 1988.

Apo, Satu: Omat on virret oppimaini. Naisten suullisesta runoudesta. *Parnasso* 38(1): 6-13, 1988.

Apo, Satu: Folkloristit perimmäisten kysymysten äärellä. *Suomen Antropologi* 13(3): 27-28, 1988.

Apo, Satu: Suullinen runous, vanhinta runoutta. Teoksessa Anneli Niinimäki et al.: *Lounais-Hämeen lukemisto*, 127-128. Forssa 1988.

Apo, Satu: The two worlds of the Finnish fairytale. Observations on the folk and literary fairytale tradition of the 19th century. Teoksessa *Scandinavian Yearbook of Folklore* Vol. 44. Stockholm 1988.

Forsander, O.A. and A.R. Pösö: Hepatic carbohydrate metabolism in rats bred for alcohol preference. *Biochemical Pharmacology* 37(11): 2209-2213, 1988.

Grönroos, J.M.; H.J. Aho; S.S. Meklin; J. Hakala and T.J. Nevalainen: Pancreatic digestive enzymes and ultrastructure after chronic alcohol intake in the rat. *Exp. Pathol.* 35: 197-208, 1988.

Grönroos, Juha M.; Susanna Meklin; Yutaka Yoshida; Heikki J. Aho and Timo J. Nevalainen: Changes in zymogen granule membrane and pancreatic juice after supramaximal stimulation with caerulein in the rat. *International Journal of Pancreatology* 3: 389-400, 1988.

Heiskala, Risto: Pelkästään miesten juttu? Alkoholipolitiikka 53(4): 199-209, 1988.

Hoikkala, Tommi: Asfalhjälten. Alkoholpolitik 5(1): 40-49, 1988.

Hoikkala, Tommi: Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Sosiologian lisensiaattitutkielma, Helsingin yliopisto 1988.

Holmila, Marja: Wives, husbands and alcohol. A study into the informal control of drinking in the family. Finnish Foundation for Alcohol Studies: Helsinki 1988.

Hänninen, Juha & Matti Isohanni: Psykiatristen potilaiden alkoholinkäyttö ja hoitoyhteisö. Suomen Lääkärilehti 42(8): 729-731, 1987.

Höckerstedt, K.; I. Lautenschlager; J. Ahonen; B. Eklund; H. Isoniemi; C. Korsbäck; J. Mäkinen; H. Mäkisalo; E. Pettersson; M. Salaspuro; B. Scheinin; T.M. Scheinin and E. von Willebrand: Diagnosis of acute rejection in liver transplantation. J. Hepatol. 6: 217-221, 1988.

Kekonen, Eija M.; V. Pekka Jauhonen and Ilmo E. Hassinen: Oxygen and substrate dependence of hepatic cellular respiration: Sinusoidal oxygen gradient and effects of ethanol in isolated perfused liver and hepatocytes. Journal of Cellular Physiology 133: 119-126, 1987.

Keso, L.; A. Kivisaari and M. Salaspuro: Fractures on chest radiograph in detection of alcoholism. Alcohol and Alcoholism 23: 53-56, 1988.

Kivelä, Sirkka-Liisa; Aulikki Nissinen; Arto Ketola; Sven Punsar; Pekka Puska; Martti Karvonen: Changes in alcohol consumption during a ten-year follow-up among Finnish men aged 55-74 years. Functional Neurology 3(2): 167-178, 1988.

Kivelä, S.-L.; A. Nissinen; S. Punsar; P. Puska; M. Karvonen: Determinants and predictors of heavy alcohol consumption among aging Finnish men. Compr Gerontol B 2: 103-109, 1988.

Kiviluoma, K.T.; M. Karhunen; T. Lapinlampi; K.J. Peuhkurinen; and I.E. Hassinen: Acetate-induced changes in cardiac energy metabolism and hemodynamics in the rat. Basic Research in Cardiology 83: 431-444, 1988.

Korri, U.-M. and M. Salaspuro: Increased rate of ethanol elimination and elevated blood acetate in asthmatics on corticosteroid beta-2-sympathicomimetic and theophyllamine treatment. *Alcohol and Alcoholism* 23: 371-376, 1988.

Korsbäck, C.; K. Höckerstedt; J. Ahonen; B. Eklund; H. Isoniemi; M. Salaspuro, B. Scheinin and T.M. Scheinin: Evaluation for liver transplantation. *Transplantation Proceedings* 20: 462-463, 1988.

Kortteinen, Timo: International trade and availability of alcoholic beverages in developing countries. *British Journal of Addiction* 83(6): 669-676, 1988.

Koski-Jännes, Anja: Miksi päihteitä käytetään ongelmallisesti ja mitä siitä seuraa ehkäisyn suhteen? *Alkoholipolitiikka* 53(4): 210-217, 1988.

Koski-Jännes, Anja: Seulonta ja oma-apu. Teoksessa Päihdehuollon lähikehitys. Helsingissä 7.-8.9.1987 pidetyn sosiaalihuollituksen järjestämän seminaarin puheenvuoroja, 218-227. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 3/1988. Helsinki 1988.

Koski-Jännes, Anja: Miksi päihteitä käytetään ongelmallisesti - mihin ehkäisyn tulisi ihmisessä vaikuttaa? Teoksessa Päihteiden ongelmakäytön ehkäisy. Helsingissä 23.-24.5.1988 pidetyn sosiaalihuollituksen järjestämän seminaarin puheenvuoroja, 16-32. Sosiaalihuollituksen raporttisarja nro 21/1988. Helsinki 1988.

Koski-Jännes, Anja: Tavoitteellinen toiminta ja sen esteet. Anthony Rylen kognitiivis-analyttinen terapia-malli. *Psykologia* 23(2): 84-88, 1988.

Koski-Jännes, Anja ja Jan Johansson: Mihin Suomessa retkahdetaan? *Alkoholipolitiikka* 53(3): 122-131, 1988.

Lehto, Juhani: Miten päihteiden tilaa selvitetään? Teoksessa Päihdehuollon lähikehitys. Helsingissä 7.-8.9.1987 pidetyn sosiaalihuollituksen järjestämän seminaarin puheenvuoroja, 27-47. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 3/1988. Helsinki 1988.

Lehto, Juhani: Päihdehuollon sosiaalityöntekijä - sosiaalivaltion huoltomies. Teoksessa Sosiaalipolitiikka ja tulevaisuus, 62-73. Kuopion yliopiston julkaisuja, yhteiskuntatieteet, tilastot ja selvitykset 1/1988. Kuopio 1988.

Lehto, Juhani: Päihdeongelmaisten syrjäytyminen ja päihdehuollon menetelmät. *Sosiaaliviesti* (5): 38-43, 1988.

Lindfors, Bodil and Ralf Lindman: Alcohol and previous acquaintance: Mood and social interactions in small groups. *Scandinavian Journal of Psychology* 28: 211-219, 1987.

Lindman, Ralf; Pertti Järvinen and Jan Vidjeskog: Verbal interactions of aggressively and nonaggressively pre-disposed males in a drinking situation. *Aggressive Behavior* 13: 187-196, 1987.

Lindroos, R. and E.R. Korpi: Effects of moderate ethanol sedation on brain regional 2-deoxyglucose uptake in alcohol-sensitive and alcohol-insensitive rat lines. *Pharmacology Biochemistry & Behavior* 30: 781-786, 1988.

Montonen, Marjatta: Alcohol and drinking on Finnish television. *Contemporary Drug Problems* 15(2): 187-203, 1988.

Mäkelä, Klaus: Trinken und die Folgeerscheinungen des Trinkens: Alkoholismus oder Trinken als Risikofaktor. *Wiener Zeitschrift für Suchtforschung* 10(3-4): 71-77, 1987.

Mäkelä, Klaus: Suomi ja sen hyvinvointivaltio, valtio ja sen Suomi. *Tiede & esitys* 13(2): 88-96, 1988.

Mäkelä, Klaus: The Finnish Foundation for Alcohol Studies and the Social Research Institute of Alcohol Studies. *British Journal of Addiction* 83(2): 141-148, 1988.

Mäkelä, Klaus: State alcohol monopolies in Finland, Norway and Sweden. *Teoksessa The role of alcohol monopolies, Report from a conference at Skarpö, Sweden, January 1987, 47-65. The Swedish Alcohol Retailing Monopoly: Stockholm 1988.*

Mäkelä, Klaus and Heli Mustonen: Positive and negative experiences related to drinking as a function of annual alcohol intake. *British Journal of Addiction* 83(4): 403-408, 1988.

Niemelä, Jorma: Alkoholipolitiikan perustelut. *Alkoholipolitiikka* 53(4): 193-198, 1988.

Nätkin, Ritva: Alkoholikulttuuri ja sukupuolten väliset suhteet. Naisten kokemuksia ja naistutkimuksen näkökulmia. *Sosiaalipolitiikan yleisen linjan lisensiaattitutkimus, Tampere 1988.*

Parker, Douglas A. and Kirsti Määttänen: Intoxication and self-orientations during alcohol use: An empirical assessment of the relationship and of its determinants among employed men and women. *Journal of Studies on Alcohol* 48(5): 443-449, 1987.

Peltoniemi, Teuvo: Yhteinen salaisuus: Seksuaalisesti hyväksi käytetyt lapset kertovat. Otava: Helsinki 1988.

Peltoniemi, Teuvo and Meeri Orre: Police response to domestic disturbance calls in Helsinki. *Violence, Aggression and Terrorism* 2(3): 221-245, 1988.

Piispa, Matti: Ay-liike ja raittiustoimi. *Raittiuslautakunta* (5): 12-14, 1987.

Piispa, Matti: Elintapojen muutos ja raittiustyö. *Alkoholipolitiikka* 53(1): 51-54, 1988.

Piispa, Matti: Hyvää elämää etsimässä. *Sosiaalinen aikakauskirja* 82(2): 8-10, 1988.

Piispa, Matti: Kohtuus, alkoholismi, valistus. *Yhdistysaktiivien käsityksiä alkoholikulttuurista. Tiimi* (2): 5-9, 1988.

Piispa, Matti: Liikunta: sijoitus, nautinto, ystäviä. *Liikunta ja tiede* 25(3): 146-149, 1988.

Piispa, Matti ja Tapio Kirsi: Hyvää elämää etsimässä. *Tutkimus elintavoista ja yhdistystoiminnasta. Moniste. Tampere* 1988.

Piispa, Jaakko P.; Matti O. Huttunen; Maija Sarviharju and Reino Ylikahri: Enzymes of catecholamine metabolism in the brains of rat strains differing in their preference for or tolerance of ethanol. *Alcohol & Alcoholism* 21(2): 181-184, 1986.

Pulkkinen, Lea: A two-dimensional model as a framework for interindividual differences in social behaviour. *Teoksessa D.H. Saklofske & S.B.G. Eysenck (toim.): Individual differences in children and adolescents: International perspective. Hodder & Stoughton: London* 1988.

Pulkkinen, Lea: Ketä koulu palvelee? Marginalisoiko jo koulu ihmiset? - Sosiaaliset taidot edistävät selviytymistä elämässä. *Futura* 7(3): 33-39, 1988.

Pulkkinen, Lea: Kuka tarvitsee televisioväkivaltaa? Teoksessa J. Kytömäki & S. Paananen (toim.): Televisio ja väkivalta - Suomalaisia näkökulmia. Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja B 5. Helsinki 1988.

Pulkkinen, Lea: Nuorten aikuisten elämänrakenne. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 293. Jyväskylä 1988.

Pulkkinen, Lea ja Eeva Kallio: Nuorten aikuisten suhde tupakointiin (Young adults and smoking). Lääkintöhallituksen julkaisuja (Publications of the National Board of Health, Finland), Terveyskasvatus (Health Education), Sarja tilastot ja selvitykset 7/1988 (Series Statistics and Reviews 7/1988). Helsinki 1988.

Pulkkinen, Lea; Eeva Kallio ja Eila Romo: Nuorten aikuisten alkoholinkäyttötottumukset ja niiden taustaa. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 302. Jyväskylä 1988.

Pulkkinen, Lea; J. Kalavainen; A. Kangas & M. Marin: Keski-suomalainen nuori: Päihteiden käyttö nuorten elämässä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 294. Jyväskylä 1988.

Roine, Risto: Urinary dolichols as biological markers of alcoholism. Research Unit of Alcohol Diseases, University of Helsinki and Research Laboratories of the Finnish Alcohol Company (Alko Ltd): Helsinki 1988. Väitöskirja.

Roine, R.; U.-M. Korri; R. Ylikahri; A. Penttilä; J. Pikkarainen and M. Salaspuro: Increased serum acetate as a marker of problem drinking among drunken drivers. Alcohol and Alcoholism 23: 123-126, 1988.

Romanov, Kalle: Äidin alkoholinkäytön haitat sikiölle ja vastasyntyneelle. Yliopistopaino, Helsinki 1988. Väitöskirja.

Rönty, Hannu: Cerebral trauma: A clinical, computed tomography, quantitative EEG, blood circulation isotope and neuropsychological follow-up study. Departments of Neurosurgery, Diagnostic Radiology, Neurology and Clinical Chemistry. Acta Univ. Oul. D 182. Oulu 1988. Väitöskirja.

Saario, I.; S. Rosen; K. Carter and W. Silen: Effect of ethanol on frog gastric mucosa. Electrophysiologic and morphologic correlations. Gastroenterology 94: 638-646, 1988.

Salaspuro, M.: Nykynäkymiä ulkustaudista. Vox 10: 3-5, 1988.

Salomaa, Veikko: Sydän- ja verisuonitautien ennaltaehkäisytoimen vaikutus vaaratekijäkehitykseen pitkän aikavälin seurannassa keski-ikäisillä miehillä. Helsingin yliopistollinen keskussairaala, II sisätautien klinikka: Helsinki 1988. Väitöskirja.

Salonen, Iris and Ilpo Huhtaniemi: Specific and weight loss-associated effects of one-week exposure to ethanol on pituitary-gonadal function of male rats. Acta Endocrinologica (Copenh) 119: 99-105, 1988.

Simpura, Jussi: Juomatapojen muutossuuntia Pohjoismaissa 1970-luvun puolivälin jälkeen. Alkoholipolitiikka 53(6): 283-293, 1988.

Simpura, Jussi: Comparison of indices of alcohol consumption in the Finnish 1984 drinking habits survey data. The Drinking and Drug Practices Surveyor 22: 3-10, 1988.

Simpura, Jussi ja Marja-Leena Lahti: Juomatapojen alueellinen vaihtelu Suomessa vuonna 1984. Alkoholipolitiikka 53(3): 114-121, 1988.

Sulkunen, Pekka: A la recherche de la modernite. Consommation et consommateurs d'alcool en France aujourd'hui. Le regard d'un etranger. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No. 178. Helsinki 1988.

Sulkunen, Pekka: Miksi alkoholin kulutus vähenee Ranskassa (II)? Asuinpaikan vaikutukset ja yhteenveto. Alkoholipolitiikka 53(2): 66-75, 1988.

Takala, Jukka-Pekka: Säilönotot yleisen järjestyksenpidon ja turvallisuuden kannalta. Alkoholipolitiikka 53(1): 28-35, 1988.

Taskinen, Marja-Riitta; Esko A. Nikkilä; Matti Välimäki; Timo Sane; Timo Kuusi; Y. Antero Kesäniemi and Reino Ylikahri: Alcohol-induced changes in serum lipoproteins and in their metabolism. American Heart Journal 113(2): 458-464, 1987.

Tigerstedt, Christoffer: Små berättelser för stora män - ölreklam i finsk TV under 1980-talet. Alkoholpolitik 5(1): 50-57, 1988.

Tigerstedt, Christoffer: Små berättelser för stora män - ölreklam i finsk TV under 1980-talet. Brygmesteren. Scandinavian Brewers' Review 45(4): 8-16, 1988.

Tigerstedt, Christoffer & J.P. Roos: Om arkivering av folkets självbiografier. Historisk Tidskrift för Finland 73(2): 266-271, 1988.

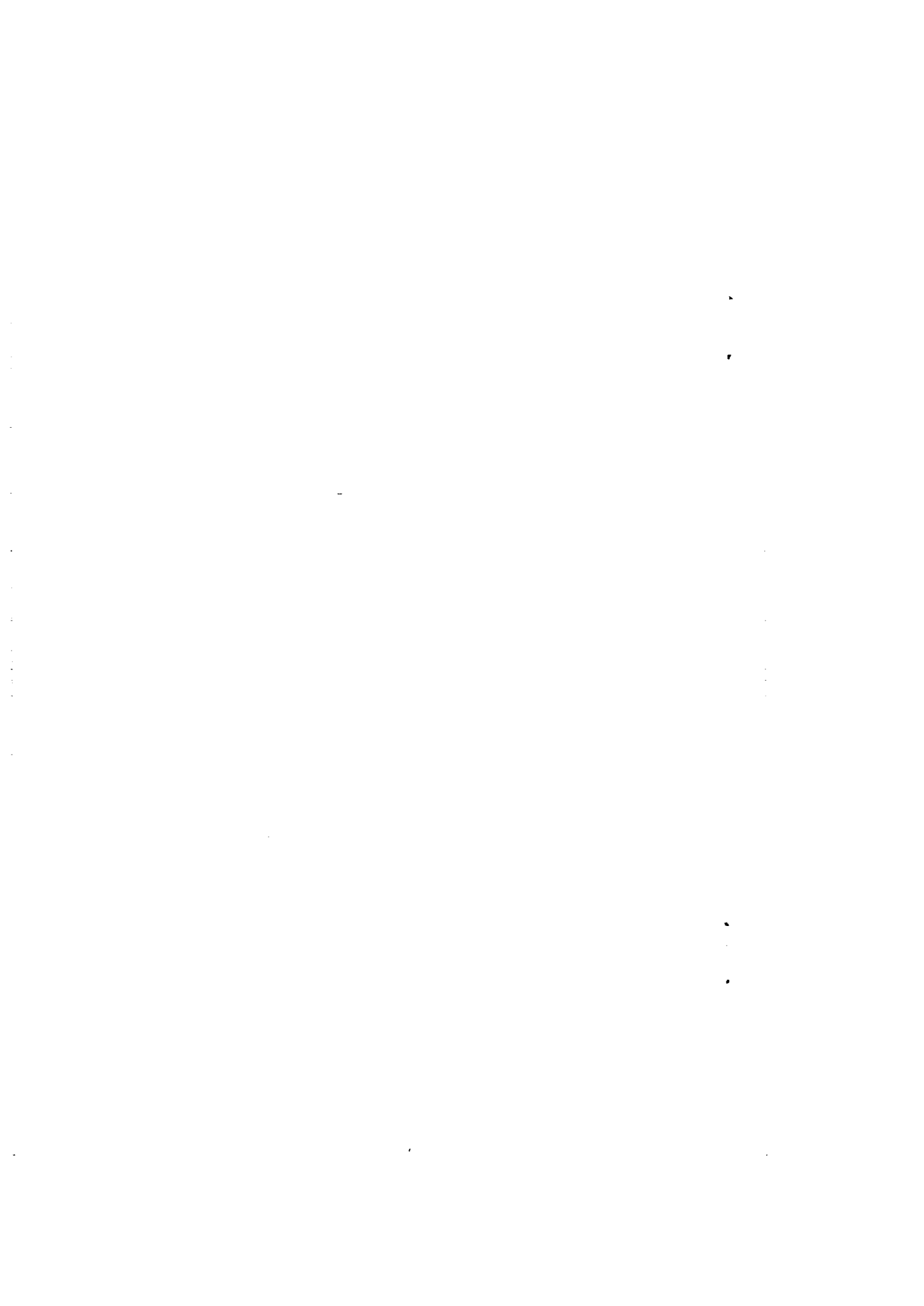
Välimäki, Matti; Risto Pelkonen and Reino Ylikahri: Acute ethanol intoxication does not influence gonadotropin secretion in postmenopausal women. Alcohol & Alcoholism 22(2): 143-146, 1987.

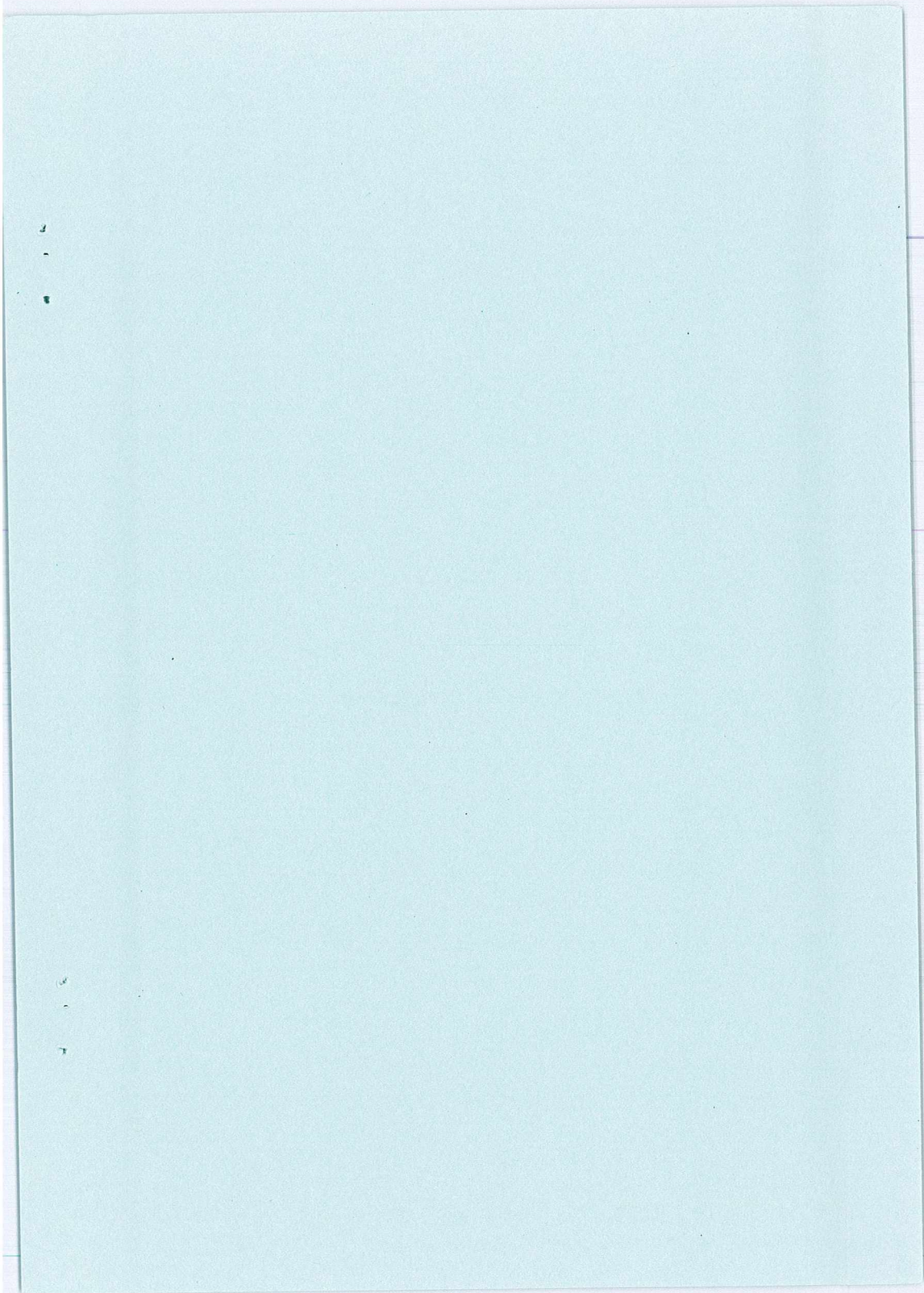
Välimäki, M.; Marja-Riitta Taskinen; R. Ylikahri; R. Roine; T. Kuusi & E.A. Nikkilä: Comparison of the effects of two different doses of alcohol on serum lipoproteins, HDL-subfractions and apolipoproteins A-I and A-II: a controlled study. European Journal of Clinical Investigation 18: 472-480, 1988.

Ylikorkala, Olavi; Ulf-Håkan Stenman and Erja Halmesmäki: -glutamyl transferase and mean cell volume reveal maternal alcohol abuse and fetal alcohol effects. American Journal of Obstetrics and Gynecology 157(2): 344-348, 1987.

Ylikorkala, Olavi; Erja Halmesmäki and Lasse Viinikka: Urinary prostacyclin and thromboxane metabolites in drinking pregnant women and in their infants: Relations to the fetal alcohol effects. Obstetrics & Gynecology 71(1): 61-66, 1988.

Ylikorkala, O.; U.-H. Stenman and E. Halmesmäki: Testosterone, androstenedione, dehydroepiandrosterone sulfate, and sex-hormone-binding globulin in pregnant alcohol abusers. Obstetrics & Gynecology 71(5): 731-735, 1988.

1111

1111